

## ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ ΚΑΙ ΘΗΡΙΩΔΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ –ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΤΟΧΙΚΟΥ ΔΑΝΕΙΟΥ

Σ Είναι γνωστό πως η αποτυχία του Μουσολίνι εναντίον των Ελλήνων ήταν αυτή που τελικά προκάλεσε τη γερμανική επίθεση στην Ελλάδα στις 6 Απριλίου του 1941. Η ηρωική άμυνα των Ελλήνων στρατιωτών στα οχυρά της Ανατολικής Μακεδονίας σταμάτησε τους Γερμανούς, οι οποίοι όμως, εισβάλλοντας ταυτόχρονα και από τη Γιουγκοσλαβία με πολλαπλάσιες δυνάμεις κατάφεραν να προωθηθούν και να φτάσουν τελικά στην πρωτεύουσα Αθήνα, στις 27 Απριλίου 1941. Όλα αυτά έγιναν τη στιγμή που το σύνολο σχεδόν του ελληνικού στρατού ήταν ακόμα στο μέτωπο της Αλβανίας απέναντι από τους Ιταλούς. Η κατάληψη της Ελλάδας ολοκληρώθηκε με την περίφημη Μάχη της Κρήτης, το Μάιο του 1941.

Σ Έτσι εγκαινιάστηκε η τριπλή κατοχή της χώρας, από τους Γερμανούς και τους συμμάχους τους, τους ηττημένους Ιταλούς και τους Βουλγάρους, που ήρθαν πίσω από τους Γερμανούς χωρίς να ρίξουν μια τουφεκιά. Οι Γερμανοί κράτησαν υπό τον έλεγχό τους την Κρήτη, την Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη με την Κεντρική και Δυτική Μακεδονία, τον Έβρο και κάποια νησιά. Οι Ιταλοί πήραν υπό τον έλεγχό τους το μεγαλύτερο τμήμα της Ηπειρωτικής Ελλάδας και τα Επτάνησα. Στους Βούλγαρους ο Χίτλερ έδωσε την περιοχή της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Σ Με την έναρξη της κατοχικής περιόδου, τις επιτάξεις ειδών για τις ανάγκες των κατοχικών στρατών, την καταστροφή της υπαίθρου, τη λεηλασία των εμπορικών και βιομηχανικών αποθεμάτων της χώρας καθώς και των αποθεμάτων σε χρυσό, την εκτίναξη του πληθωρισμού και την εμφάνιση της μαύρης αγοράς, άρχισε μια σκληρή δοκιμασία για τον ελληνικό πληθυσμό. Ο Μουσολίνι ανέφερε χαρακτηριστικά πως οι Γερμανοί «άρπαξαν από τους Έλληνες ακόμα και τα κορδόνια των παπουτσιών τους» ο δε Γκίτζι ότι «η Ελλάδα είναι σαν στυμμένο λεμόνι».

Σ Για να αναφέρουμε ορισμένα παραδείγματα από τις επιτάξεις των ειδών, με βάση επίσημες γερμανικές εκτιμήσεις της εποχής, μόνο για την περίοδο από την 1<sup>η</sup> Μαΐου ως τις 30 Σεπτεμβρίου 1941 επιτάχθηκαν 56.000 τόνοι κορινθιακή σταφίδα, 110.000 τόνοι καπνών, όλη η παραγωγή βαλανιδιών και η αξία των σταλμένων πρώτων υλών και προϊόντων στη Γερμανία ανήλθε στα 38.812.100 γερμανικά μάρκα.

Ο πληθωρισμός στην κατοχική Ελλάδα υπήρξε καταστροφικός: ενδεικτικά αναφέρουμε πως μια οκά ψωμί τον Απρίλη του 1941 στοίχιζε 10 δραχμές και το Σεπτέμβριο του 1944 έφτασε το αστρονομικό ποσό των 153 εκατομμυρίων δραχμών. Καθ' όλη τη διάρκεια της κατοχής ο πληθωρισμός αυξήθηκε 15,3 εκατομμύρια φορές.

Σ Με την έναρξη της κατοχής άρχισε και η εποποιία της εθνικής αντίστασης των Ελλήνων κατά των κατακτητών. Για κάθε αντιστασιακή πράξη, σκληρά ήταν και τα αντίποινα των κατακτητών: συνολικά οι κατοχικές δυνάμεις εκτέλεσαν 56.225 Έλληνες, πυρπόλησαν 1700 χωριά και κωμοπόλεις, αφάνισαν 60.000 Ελληνοεβραίους, έστειλαν στα γερμανικά κάτεργα άλλους 20.000 Έλληνες. Όλα αυτά μέχρι τις 18 Οκτωβρίου 1944, οπότε και οι Γερμανοί εγκατέλειψαν οριστικά την Αθήνα.

Σ Ας δούμε όμως ορισμένα μόνο χαρακτηριστικά παραδείγματα της γερμανικής θηριωδίας κατά των Ελλήνων αμάχων: στις 2 Ιουνίου 1941 εκτέλεσαν όλους τους κατοίκους από το χωριό Κάνδανος των Χανίων της Κρήτης, συνολικά 300 άνδρες και γυναίκες. Οι κάτοικοι του χωριού είχαν προτάξει αντίσταση στους Γερμανούς για να προλάβουν να ξεφύγουν οι υποχωρούντες σύμμαχοι μετά τη μάχη της Κρήτης. Φεύγοντας οι Γερμανοί ξεθεμελίωσαν το χωριό και έβαλαν την πινακίδα που βλέπουμε, με τίτλο «εδώ υπήρχε το χωριό Κάνδανος».

Σ Στις φωτογραφίες βλέπουμε την εκτέλεση όλων των ανδρών από το Κοντομάρι της Κρήτης, ήδη στις 26 Μαΐου 1941.

Σ Στις 16 Αυγούστου 1943, μια μόλις μέρα μετά τη μεγάλη γιορτή της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, οι Γερμανοί εκτέλεσαν 317 κατοίκους στο χωριό Κομμένο της Άρτας και το πυρπόλησαν, με την απλή

υποψία ότι στην περιοχή κοντά στο χωριό υπήρχαν αντάρτες. Ανάμεσά στους εκτελεσμένους ήταν και 97 παιδιά 1-15 χρονών και 119 γυναίκες, πολλές από τις οποίες βιάστηκαν και βασανίστηκαν πριν εκτελεστούν. Στις 5 Σεπτεμβρίου στη θέση Γουρνόλακκο του Ψηλορείτη της Κρήτης εκτέλεσαν 25 κατοίκους και έναν ιερέα την ώρα που έθαβαν στο νεκροταφείο του χωριού 8 συγγενείς τους, που είχαν εκτελεστεί την προηγούμενη μέρα.

Σ Στη φωτογραφία βλέπουμε τον απαγχονισμό 17 Ελλήνων στη Φλώρινα της Μακεδονίας τον Ιούλιο του '43....

Σ ...τον απαγχονισμό πατριωτών στην περιοχή της Θεσσαλονίκης....

Σ ....τον απαγχονισμό γυναικών και την εκτέλεση χωρικών....

Σ...και την απεικόνιση αντίστοιχου περιστατικού σε ξυλογραφία του Γ. Μανουσάκη, όπου απεικονίζονται και οι Έλληνες συνεργάτες των Γερμανών, οι περιβόητοι «γερμανοτσολιάδες» ταγματασφαλίτες.

Σ Στις 13 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους συντελέστηκε το μεγαλύτερο ολοκαύτωμα στα Καλάβρυτα Αχαΐας: οι Γερμανοί και οι δοσίλογοι συνεργάτες τους εκτέλεσαν συνολικά 1104 άνδρες από 14 ετών και άνω. Σύμφωνα με στοιχεία από φακέλους του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών που δόθηκαν στη δημοσιότητα, κατηγορούμενοι για το έγκλημα αυτό είναι ο στρατηγός Neubacher, στρατιωτικός διοικητής Πατρών, οι λοχαγοί Grohman και Dannhausen, ο ταγματάρχης Ehrenberger και πολλοί άλλοι. Το πρώτο 10ήμερο του Φεβρουαρίου του 1944 οι Γερμανοί εκτέλεσαν στην Καλαμάτα 500 άτομα. Στις 5 Απριλίου στο χωριό Κλεισούρα Καστοριάς εκτέλεσαν 270 γυναικόπαιδα και γέροντες και έκαψαν το χωριό. Στις 23 Απριλίου εκτέλεσαν 318 γυναικόπαιδα στο χωριό Πύργοι Κοζάνης στη Μακεδονία. Στις 24 Απριλίου πυρπόλησαν για τρίτη φορά το χωριό Μεσόβουνο Κοζάνης και έκαψαν ζωντανά 150 γυναικόπαιδα. Στην εικόνα ξυλογραφία με το ολοκαύτωμα των Καλαβρύτων.

Σ Στις 16 Ιουνίου διέπραξαν ίσως το πιο άγριο έγκλημά τους στην Ελλάδα και ένα από τα χειρότερα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας που έγιναν ποτέ στην παγκόσμια ιστορία, στο Δίστομο Βοιωτίας, όταν έσφαξαν σαδιστικά 296 ανθρώπους, ανάμεσα στους οποίους 117 γυναίκες και 53 παιδιά κάτω των 16 ετών. Αρκεί να διαβάσει κανείς τις περιγραφές αυτόπτων μαρτύρων καθώς και την αναφορά του Ερυθρού Σταυρού που έφτασε την επομένη, για να αντιληφθεί τη φρίκη της γερμανικής θηριωδίας που ξεπέρασε κάθε όριο. Στην εικόνα η ξυλογραφία του Κορογιαννάκη αποδίδει την κτηνωδία των κατακτητών στο Δίστομο.

Σ Στη φωτογραφία, οι Γερμανοί σφαγείς ποζάρουν χαμογελώντας στο φακό, αμέσως μετά την αποτρόπαια πράξη τους κι ενώ το Δίστομο ακόμα καίγεται.

Σ Η σφαγή του Διστόμου έγινε γνωστή παγκοσμίως χάρη σε ένα αφιέρωμα του αμερικανικού περιοδικού Life, το εξώφυλλο του οποίου βλέπουμε στη φωτογραφία.

Σ Ειδικά για τις αποζημιώσεις των θυμάτων του Διστόμου, εδώ και χρόνια έχει ξεκινήσει ένα δικαστικό θρίλερ ανάμεσα στους συγγενείς τους από τη μια πλευρά και στο γερμανικό δημόσιο από την άλλη. Η υπόθεση, μετά από πολλές περιπέτειες, έφτασε στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, όπου και αναμένεται η τελική εκδίκαση της. Την ελληνική πλευρά υποστηρίζει και η γερμανική οργάνωση «Αννόβερο - Δίστομο». Στη φωτογραφία το μνημείο του ολοκαυτώματος στο Δίστομο.

Σ Ακόμα και όταν η έκβαση του πολέμου είχε κριθεί, οι Γερμανοί συνέχιζαν την καταστροφή της κατεχόμενης Ελλάδας: στο διάστημα 3-22 Ιουλίου 1944 μόνο στην περιοχή της Β. Πίνδου πυρπόλησαν 53 χωριά, κατέστρεψαν 53 σχολεία και 25 εκκλησίες και εκτέλεσαν 161 κατοίκους. Στις 2 Σεπτεμβρίου στο Χορτιάτη Θεσσαλονίκης Γερμανοί και προδότες ταγματασφαλίτες βασάνισαν, εκτέλεσαν και έκαψαν ζωντανούς 149 κατοίκους, ηλικιωμένους και γυναικόπαιδα. Στο σημείο αυτό τονίζουμε πως αμέτρητα ήταν και τα θύματα των εκτελέσεων στις φυλακές στρατοπέδων που είχαν οργανώσει οι Γερμανοί στην

Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη, στη Λάρισα κ.α. Στις φωτογραφίες εκτέλεση Ελληνίδων αγωνιστριών στην Αθήνα.

Σ ...κι εδώ το στρατόπεδο των Ες Ες στο Χαϊδάρι της Αθήνας και το κολαστήριο της Γκεστάπο της οδού Μέρλιν. Δυστυχώς, με απαίτηση της Γερμανίας και την ανοχή ορισμένων Ελλήνων πολιτικών μετακατοχικών κυβερνήσεων, πολλοί Γερμανοί εγκληματίες πολέμου παρέμειναν ατιμώρητοι.

Σ Η ξυλογραφία δείχνει το «μπλόκο της Κοκκινιάς», μιας γειτονιάς στην Αθήνα, την οποία συνολικά τρεις φορές απέκλεισαν οι Γερμανοί και με τις υποδείξεις καταδοτών που φορούσαν μαύρη κουκούλα εκτέλεσαν τους Έλληνες πατριώτες της εθνικής αντίστασης. Η ταινία που θα δούμε στο τέλος της αποψινής εκδήλωσης πραγματεύεται ακριβώς αυτό το θέμα.

Σ Το τέλος του 2<sup>ου</sup> Παγκοσμίου Πολέμου βρήκε την Ελλάδα με περίπου 578.000 νεκρούς, 830.000 ανίκανους για εργασία, 1.200.000 άστεγους. Από τους νεκρούς πάνω από 300.000 πέθαναν από την πείνα, ειδικά από τον τρομερό λιμό του χειμώνα 1941-42. Στους παραπάνω αριθμούς δεν συνυπολογίζονται όσοι πέθαναν λίγο καιρό μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας από αρρώστιες, τραύματα κ.α. αιτίες εξαιτίας του πολέμου και της κατοχής. Αν συνυπολογιστούν και αυτοί οι θάνατοι, τότε η Ελλάδα έχασε συνολικά το 13% του πληθυσμού της. Στις φωτογραφίες, εικόνες με σκελετωμένα παιδιά της Αθήνας.

Σ Παράλληλα καταστράφηκε το 75% του οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου, όλες οι γέφυρες, το 73% του εμπορικού στόλου, το 75% των μεταφορών, το 50% της βιομηχανίας, το 25% των ελληνικών δασών, το 100% των τηλεπικοινωνιών και βέβαια υπήρξε μείωση της γεωργοκτηνοτροφικής παραγωγής κατά 60%. Είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμα κι όταν αποχωρούσαν οι Γερμανοί ανατίναζαν και κατέστρεφαν συστηματικά τις υποδομές της χώρας.

Για να επανορθώσει αυτήν την καταστροφή υπολογίστηκε πως η Ελλάδα θα χρειαζόταν 33 φορές το εθνικό εισόδημα του 1946. Για τις πολεμικές αποζημιώσεις, που θα έπρεπε να δώσει η Γερμανία σε όσες χώρες υπέστησαν τη δράση της Βέρμαχτ, διοργανώθηκε διεθνής διασυμμαχική διάσκεψη στο Παρίσι στα τέλη του 1945. Ως οφειλή της Γερμανίας προς την Ελλάδα αναγνωρίστηκε το ποσό των 7,1 δισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ αγοραστικής αξίας 1938. Το ποσό αυτό ουδέποτε δόθηκε στην Ελλάδα, καθότι στη διάσκεψη του Λονδίνου που επακολούθησε, αποφασίστηκε πως οι αποζημιώσεις των μικρών χωρών θα δίνονταν μόνον όταν θα υπογραφόταν Συνθήκη Ειρήνης, δηλαδή μόνο με την επανένωση των δύο Γερμανιών. Στις δεκαετίες που ακολούθησαν η γερμανική κυβέρνηση καταδέχτηκε να δώσει το 1960 ένα ποσό ύψους 115 εκατομμυρίων μάρκων στην Ελλάδα, αποκλειστικά σε θύματα ναζιστικών διώξεων, το οποίο εν μέρει μόνο τελικά έφτασε σε συγγενείς των θυμάτων. Η Γερμανία απαίτησε μάλιστα με την καταβολή αυτού του ποσού η Ελλάδα να παραιτηθεί από κάθε άλλη αξίωση αποζημιώσεων έναντι του γερμανικού δημοσίου, κάτι που ο Έλληνας πρέσβης στη Βόννη Υψηλάντης αρνήθηκε να συνυπογράψει. Με την επανένωση των δύο Γερμανιών το 1990 άνοιξε πάλι ο δρόμος της διεκδίκησης των αποζημιώσεων, αν και η Γερμανία φρόντισε να μην υπάρξει καμιά «συνθήκη ειρήνης», ακριβώς για να τις αποφύγει. Η Ελλάδα από την πλευρά της έθεσε το ζήτημα ξανά το 1995 για να εισπράξει την άρνηση των Γερμανών.

Σ Εντελώς διαφορετικό από το ζήτημα των πολεμικών αποζημιώσεων υπήρξε το ζήτημα του αναγκαστικού κατοχικού δανείου, που εκχώρησε η ελληνική κυβέρνηση δια της Τράπεζας της Ελλάδος στους κατακτητές Γερμανούς και Ιταλούς. Επειδή οι Γερμανοί ήθελαν να χρηματοδοτήσουν τις επιχειρήσεις του Ρόμελ στην Αφρική, στις 14 Μαρτίου 1942 υπέγραψαν με τους Ιταλούς και ερήμην της ελληνικής κατοχικής κυβέρνησης δανειακή σύμβαση στην οποία καθοριζόταν **α.** το ποσό των 1,5 δισεκατομμυρίων δραχμών το μήνα που έπρεπε να καταβάλλει η ελληνική κυβέρνηση ως έξοδα κατοχής και **β.** ότι οι αναλήψεις πέραν αυτού του ποσού θα χρεώνονταν ως άτοκο δάνειο στις κυβερνήσεις της Γερμανίας και Ιταλίας, οι οποίες θα το αποπλήρωναν αργότερα. Εξαιτίας τόσο των εξόδων κατοχής, που

επιβλήθηκαν κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου, όσο και του δανείου, τα θύματα από πείνα στην κατεχόμενη Ελλάδα εκτοξεύτηκαν στους αριθμούς που αναφέραμε πριν.

Ακολούθησαν τρεις τροποποιήσεις της αρχικής σύμβασης, με τα ποσά πάντα προς τα πάνω, που μετέτρεψαν το αναγκαστικό δάνειο σε συμβατικό. Πολύ σημαντικό στοιχείο είναι το ότι η ναζιστική Γερμανία ξεκίνησε την αποπληρωμή του δανείου, καταβάλλοντας τις πρώτες 19 δόσεις. Στη συνέχεια σταμάτησε την καταβολή των δόσεων, όχι όμως και των αναλήψεων, μετατρέποντας έτσι το δάνειο σε έντοκο λόγω υπερημερίας. Ο ίδιος ο Χίτλερ είχε αναγνωρίσει το δάνειο αυτό, όπως και οι οικονομικοί πληρεξούσιοι Νέστλερ και Αλτενμπουργκ, υπολογίζοντας μάλιστα το ποσό του γερμανικού χρέους προς την Ελλάδα στα 476 εκατομμύρια μάρκα.

Το δάνειο αναγνωρίστηκε και μεταπολεμικά από τον καγκελάριο της Γερμανίας Έρχαρντ με τη δέσμευση για επαναδιαπραγμάτευσή του με την επανένωση της Γερμανίας. Οι ελληνικές κυβερνήσεις το έθεσαν ως θέμα στους Γερμανούς συνολικά 12 φορές, με τελευταία φορά το 1995. Οι Γερμανοί σταθερά απορρίπτουν κάθε συζήτηση για το θέμα. Η Ελλάδα έχει βεβαίως όλα τα έγγραφα της δανειακής σύμβασης. Το δάνειο αυτό αποτελεί συμβατική υποχρέωση του γερμανικού δημοσίου προς την Ελλάδα και όχι επανορθωτική.

Σ Εκτιμήσεις για την αξία του δανείου αυτού έγιναν πολλές. Στον πίνακα βλέπουμε την αρχική εκτίμηση των εξόδων κατοχής και του δανείου το 1946 σε χρυσές λίρες Αγγλίας. Το ζήτημα του δανείου αναδείχτηκε επανειλημμένα από το *Εθνικό Συμβούλιο για τη διεκδίκηση των οφειλών της Γερμανίας προς την Ελλάδα* με πρόεδρο τον αντιστασιακό Μανώλη Γλέζο. Σημειώνουμε εδώ και την πολύ σωστή υπενθύμιση του Συμβουλίου για την επιστροφή των αρχαιολογικών θησαυρών της Ελλάδας, που άρπαξαν οι Γερμανοί στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Σ Στις 2 Ιουλίου 2011 ο Γάλλος οικονομολόγος και σύμβουλος της γαλλικής κυβέρνησης Jacques Delpla δήλωσε πως οι οφειλές της Γερμανίας στην Ελλάδα για το 2<sup>ο</sup> Παγκόσμιο Πόλεμο ανέρχονται σε 575 δισεκατομμύρια δολάρια. Η γερμανική εφημερίδα Die Welt σε πρόσφατο άρθρο της παραδέχτηκε ότι υπάρχει ανοιχτό θέμα με τη διεκδίκηση των χρημάτων του δανείου από τους Έλληνες και υπολόγισε το ποσό αυτό σε σημερινά 70 δισεκατομμύρια ευρώ. Η ελληνική κυβέρνηση επισήμως στη βουλή, στις 13 Δεκεμβρίου 2010, δέχτηκε ότι οι ελληνικές διεκδικήσεις ανέρχονται στα 108 δισεκατομμύρια ευρώ για τις πολεμικές αποζημιώσεις και στα 54 δισεκατομμύρια ευρώ για το κατοχικό δάνειο χωρίς τους τόκους. Με το μικρότερο δυνατό επιτόκιο του 3% οι διεκδικήσεις ανέρχονται στο ποσό του ενός τρισεκατομμυρίου ευρώ, δηλαδή τρεις φορές πάνω από το σημερινό χρέος της Ελλάδας.

Σ Η Ελλάδα είναι ουσιαστικά η μόνη χώρα που δεν πήρε από τη Γερμανία πολεμικές αποζημιώσεις. Η μη καταβολή αυτών των αποζημιώσεων και του κατοχικού δανείου συνιστά ουσιαστικά άρνηση της Γερμανίας να παραδεχτεί τα εγκλήματα πολέμου που διέπραξε ο στρατός της εις βάρος του ελληνικού λαού κατά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Όσο οι γερμανικές κυβερνήσεις θα συνεχίζουν να αρνούνται έστω και τη δυνατότητα διαπραγμάτευσης των οφειλών, τόσο και η Γερμανία θα είναι μια ηθικά έκπτωτη χώρα απέναντι στο διεθνές δίκαιο και την ανθρωπότητα. Η λύση της εκκρεμότητας αυτής, είτε με απευθείας έντιμες διαπραγματεύσεις, είτε με προσφυγή στο διεθνές δικαστήριο, όλες αυτές τις δεκαετίες θα έπρεπε να αποτελεί και πρέπει να αποτελεί και σήμερα προϋπόθεση για τη συμπίεση και τη συνεργασία των δύο χωρών στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Σας ευχαριστώ.

Κουγιουμτζόγλου Δημήτριος  
αποσπασμένος εκπαιδευτικός  
φιλόλογος – αρχαιολόγος

πηγές. (πληροφορίες –εικόνες)

- *Η μαύρη βίβλος της κατοχής*, β' έκδοση, Εθνικό Συμβούλιο για τη διεκδίκηση των οφειλών της Γερμανίας προς την Ελλάδα, Αθήνα 2006.
- Β. Σκουλατου, Ν. Δημακοπούλου, Σ. Κόνδη, *Ιστορία Νεότερη και Σύγχρονη Γ' Λυκείου*, ΟΕΔΒ.
- Τομαή Φωτεινή, *Ναζιστικές θηριωδίες στην Ελλάδα –οι φάκελοι του Υπουργείου Εξωτερικών*, άρθρα στην εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ, 18.9.2011 και 2.10.2011
- Γιώργος Αποστολίδης, *Στο φως τα πρακτικά του κατοχικού δανείου*, άρθρο στην εφημερίδα Το Έθνος, 7.4.2011, με στοιχεία του Τάσου Ηλιαδάκη, καθηγητή σχολής εθνικής ασφάλειας.
- Νότης Μαριάς, *Το αναγκαστικό κατοχικό δάνειο και ο Α. Παπανδρέου*, άρθρο στο περιοδικό *Επίκαιρα*, 20.1.2011.
- Τάσος Ηλιαδάκης, *Το κατοχικό δάνειο*, άρθρο στην εφημερίδα της Κρήτης *Η ΠΑΤΡΙΣ*, 25.1.2010.
- Διακήρυξη του Εθνικού Συμβουλίου για τη διεκδίκηση των οφειλών της Γερμανίας προς την Ελλάδα με αφορμή τη δίκη του Διστόμου στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.
- *Γερμανοί κατά...Γερμανίας για τις αποζημιώσεις*, ρεπορτάζ της εφημερίδας «Ελευθεροτυπία», 6.6.2011.
- Ρεπορτάζ του Γιώργου Αποστολίδη στην εφημερίδα «Καθημερινή», 23.1.2011.
- *115 εκατομμύρια ευρώ οφείλει η Γερμανία στην Ελλάδα*, ρεπορτάζ της εφημερίδας «Τύπος της Κυριακής», 2.10.2011.
- *Πολεμικές αποζημιώσεις –ΤΟ ΚΟΥΤΙ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ*, τηλεοπτικό ντοκιμαντέρ του δημοσιογράφου Κώστα Βαξεβάνη με τη συμμετοχή των ιστορικών και καθηγητών πανεπιστημίου Χάγκεν Φλάισερ, Γαβριέλλας Ετμεκτσόγλου, Νότη Μαριά, Στράτου Δορδανά.
- *Εμείς οι Έλληνες – Η κατοχή 1941-1944*, 9<sup>ο</sup> ντοκιμαντέρ τηλεοπτικής ιστορικής σειράς του ΣΚΑΪ.
- *THE GREEK HOLOCAUST*, από τον ιστότοπο Greece.org – german reparations.